

Наша СЛОВА

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 35 (1394) 29 ЖНІЎНЯ 2018 г.

2 верасня - XXV Дзень беларускага пісьменства

XXV Дзень беларускага пісьменства пройдзе ў Іванаве 2 верасня і будзе прысвечаны тэме "Мая малая радзіма".

Асноўнай пляцоўкай святкавання XXV Дня беларускага пісьменства стане гарадскі парк Іванова, як паведаміў карэспандэнт БЕЛТА намеснік старшыні райвыканкама Віталь Клышко. "Плануецца, што галоўная пляцоўка размесціцца ў парку. Там створана пэўная інфраструктура, ёсць амфітэатр. Недалёка ад яго будзе ўстаноўлена сцэна, створым умовы для размяшчэння большай колькасці людзей", - расказаў В. Клышко.

Сярод асноўных мерапрыемстваў Дня беларускага пісьменства:

- урачыстая цырымонія ўзнагароджвання пераможцаў Рэспубліканскага конкурсу на лепшы твор у галіне паэзіі, прозы, драматургіі, заснавальнікамі якога з'яўляюцца грамадскае аб'яднанне "Саюз пісьменнікаў Беларусі", Міністэрства інфармацыі Рэспублікі Беларусь, іншыя зацікаўленыя;
- "круглы стол" з удзелам замежных паэтаў і пісьменнікаў, арганізатарамі якога з'яўляюцца Міністэрства інфарма-

цыі, грамадскае аб'яднанне "Саюз пісьменнікаў Беларусі", РВУ "Выдавецкі дом "Звязда", выдавецтва "Мастацкая літаратура";

- навукова-практычная канферэнцыя з удзелам прадстаўнікоў Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, іншых навуковых устаноў нашай краіны;

- узнагароджванне пераможцаў рэспубліканскага творчага конкурсу юных чытальнікаў "Жывая класіка", накіраванага на павышэнне цікавасці дзяцей і падлеткаў да чытання, выхаванне падрастаючага пакалення на лепшых прыкладах нацыянальнай літаратуры, пошук і падтрымку таленавітай

моладзі. Заснавальнікамі конкурсу з'яўляюцца Міністэрства інфармацыі, Міністэрства адукацыі, ЗАТ "Сталічнае тэлебачанне", ГА "Саюз пісьменнікаў Беларусі".

Складовай часткай Дня беларускага пісьменства традыцыйна з'яўляецца рэспубліканская навукова-асветніцкая экспедыцыя "Дарога да Святыню" з Дабрадатым агнём ад Труны Гасподняй, у якой прымаюць удзел прадстаўнікі творчай і навуковай інтэлігенцыі, духавенства. Экспедыцыя праходзіць па гарадах і вёсках некалькіх рэгіёнаў краіны і завяршае свой шлях у сталіцы правядзення свята.

Паводле mininform.gov.by.

Уладзіміру Арлову - 65

Уладзімір АРЛОЎ нарадзіўся 25 жніўня 1953 года ў Полацку ў сям'і інтэлігентаў (маці працавала выкладчыцай гісторыі, бацька - пракурорам). У 1970 годзе скончыў сярэднюю школу ў Полацку, з 1970 па 1975 год студэнт гістарычнага факультэта БДУ.

Пасля сканчэння вучобы працаваў у Наваполацку выкладчыкам гісторыі ў школе, з 1976 па 1986 - у рэдакцыі газеты "Хімік". У 1986 годзе ўваходзіць у Саюз беларускіх пісьменнікаў. Ад 1988 да 1997 года - супрацоўнік выдавецтва "Мастацкая літаратура". У 1988 годзе становіцца сябрам БНФ. У 1989 годзе выйшаў з КПСС. У 1990-х шмат падарожнічае і піша эсэ паводле ўражанняў ад месцаў, дзе пабываў (кнігі "Божа кароўка з Пятай авеню", "Адкусі галаву вароне" і "Сланы Ганібала"). З 1992 года двойчы абіраўся ў Сойм БНФ. З 1997 года - супрацоўнік рэдакцыі часопіса "Крыніца".

Першыя свае вершы надрукаваў у студэнцкіх самавыдавецкіх альманахах: у 1973 годзе ў наваполацкім "Блакiтным ліхтары", а ў 1974 годзе ў менскай "Мілавіцы", да выдання якіх, паводле ўласных успамінаў, меў непасрэднае дачыненне. Эсэ "Незалежнасць - гэта..." з кнігі "Мой радавод да пятага калена" 1993 года перакладзенае больш як на дваццаць моваў свету (у тым ліку летувіскую, эстонскую, румынскую, латышскую, грузінскую, чэшскую і славацкую).

Кнігі "Таямніцы полацкай гісторыі" (1994) ды "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі" (у суаўтарстве з Генадзем Сагановічам) увайшлі

ў спіс 100 найбольш папулярных беларускіх кніг 20 стагоддзя, складзены паводле апытання газеты "Наша Ніва". Аўтарства Уладзіміра Арлова маюць таксама сцэнары навукова-дакументальных фільмаў "Еўфрасіння Полацкая", "Полацкія лабірынты" ды "Сімяон Полацкі".

Грэка-каталік. Жонка - паэтка, журналістка Валянціна Аксак, сыны Раман (экз-удзельнік гуртоў "J:Морс" і "Мантана") ды Багдан.

Вікіпедыя.

На iPhone і Android выйшла беларускамоўная "Біблія для дзяцей"

Папулярная ў свеце бясплатная мабільная праграма BibleApp for Kids, распрацаваная YouVersion супольна з евангельскімі хрысціянамі OneHope, стала даступнай на беларускай мове.

"Біблія для дзяцей" - не кніга, а зборнік анімаваных апаўданаў і гульніў на біблейную тэматыку для дзяцей ад 4 гадоў. Толькі на Android праграму ўсталявалі не менш за 10 млн чалавек (Apple не раскрывае колькасці інсталіцыяў на

iPhone і iPad). Каб пераклочыць праграму на беларускую версію, трэба зайсці ў пункт "Settings", падпункт "Language". Як расказае на Facebook распрацоўнік Мікалай Малашчонак, над праектам працавалі два гады. У праграме, сцвярджае ён, "яскравыя анімацыі, цікавыя галаваломкі, пазлы і самая лепшая беларускамоўная агулка ад каманды КінаКонг".

- Персанажы рухаюцца, і размаўляюць, і ажыўля-

юць Біблію для маленькіх чытачоў: апостал Павел сапраўды трапляе ў шторм, Ной будзе каўчэг, а Пан Езус падымае паралізаванага, - апісвае праграму "КінаКонг".

Тыя ж распрацоўнікі, якія стварылі "Біблію для дзяцей", маюць і "дарослую" праграму чытаць Біблію для Android і iOS - яна таксама перакладзена на беларускую (і яшчэ на чатыры дзясяткі моваў).

Радзё Свабода.

Меч Лідскага замка

Традыцыйны рыцарскі турнір "Меч лідскага замка" пройдзе ў Лідзе 8 верасня 2018 года. У праграме: - рыцарскі турнір; - конны турнір; - бугурты; - масавыя баі.

ISSN 2073-7033

Ці магчыма ў Беларусі стварыць сапраўдны якасны ўніверсітэт еўрапейскага профілю?

Такое пытанне ставіць Багдан Сакалоў у сваім матэрыяле на сайце "Будзьма беларусамі!" пад адпаведным назовам...

Я адкажу адразу: "Так, магчыма!" Беларусы не горшыя людзі за іншых еўрапейцаў, пра што сведчыць досвед Віленскага ўніверсітэта, БДУ і некаторых іншых універсітэтаў нашай краіны (дастаткова толькі прыгадаць нашых праграмістаў!).

Цяпер адкажу на другое пытанне сп. Багдана, што важнейшае: якасць навучання ці мова навучання? Не адмаўляючы якасць, скажу, што мова важней!

У свой час у Расіі, дзякуючы Пятру I, спачатку запанавала нямецкая мова, а пазней - французская. (Згадаем дэялогі герояў рамана Л. Талстога "Война і мир".)

Дарэчы, бацькі Пушкіна гаварылі па-французску, і свае першыя вершы ён напісаў на мове Вальтэра, Напалеона і Гюго. Аднак пазней усе ўніверсітэты Расіі, за выключэннем універсітэта ў Дэрпце (дзе да канца XIX ст. вучылі па-нямецку), сталі рускамоўнымі, пры гэтым якасць адукацыі была даволі высокая, але студэнты добра ведалі яшчэ з гімназіі латынь, французскую і нямецкую мовы. Дарэчы, англійскую мову тады вельмі не вучылі і не ведалі, асабліва ў Расіі. Аднак у часы Аляксандра III па ўсёй імперыі пачалі праводзіць татальную русіфікацыю і нават русіфікавалі ўніверсітэт у Дэрпце, а горад назвалі Юр'евам (зараз Тарту ў Эстоніі).

Да 1917 г. у нас забаранялі нават пачатковыя школы на беларускай мове, бо галоўная мэта рускіх імперыялістаў была канчаткова асіміляваць украінцаў і беларусаў, стварыць "вялікі рускі народ", які захопіць Басфор і Дарданелы, і ўсталюецца ў свеце Масква як "Трэці Рым".

Гэту ідэю запазычылі Сталін і Хрушчоў разам з Брэжневым, якія стваралі на базе панявольных народаў "адзіны і недзялімы" савецкі народ, што будзе размаўляць і вучыцца на "великом и могучем русском языке".

СССР знік, але сённяшняя пучынская Расія дастала з нафталіну гісторыі вышэйзгаданую ідэю і пачала русіфіка-

цыю нярускіх народаў Расіі. Найбольш гэтыя праблемы зараз абстраыліся ў Татарстане і Башкірыі.

Дарэчы, і ЕГУ, які так прапагандуе сп. Сакалоў, прыйшоў на Беларусь з Масквы як "вялікарускі праект" для "цёмных" беларусаў. Спачатку там не было нават кафедры беларускай мовы, і беларуская мова там у адрозненне ад дзяржаўных універсітэтаў зусім не вывучалася. Адпаведную кафедру стварылі толькі дзякуючы намаганням ТБМ. Выехаўшы ў Вільню, ЕГУ давалося маскіравацца, але паступова большасць беларускіх выкладчыкаў-патрыётаў была адтуль звольненая, і зараз некаторыя будуць працаваць, маючы еўрапейскі вопыт, у нашым універсітэце.

Ёсць у нас і прафесары, якія стала працуюць у Польшчы і Расіі, але родную мову не забыліся і забывацца не збіраюцца.

Калі мова навучання не істотная, то чаму ўлады Беларусі, нягледзячы на звыш 50 тысяч падпісаў грамадзян Беларусі з патрабаваннем мець нацыянальны беларускамоўны ўніверсітэт (а гэта ідэя была агучана прафесарам Юрасём Хадыкам у 1998 годзе), за 20 гадоў так яго і не стварылі?

Пра сутнасць палітыкі кіраўніцтва ЕГУ сведчаць такія выказванні яе абаронцы сп. Сакалова, як "апагей моцнага трызнення беларускамоўнай секты", "абапірацца капчытом на беларускую мову", "краіне патрэбны вольныя па духу інтэлектуалы, а не носьбіты роднай мовы". Гэты спіс можна прадоўжыць. Засталося толькі зрабіць адпаведны пераклад гэтага артыкула на "великий и могучий" і змясціць на расійскім сайце тыпу "Рэгнума". Можна і ганарар дадуць праз адпаведную амбасаду.

Наша мэта простая. Усе студэнты, якія не прагнуць вучыцца за мяжой і там пасля застацца, а дома гатовы вучыцца па-беларуску, такую магчымасць павінны мець. Іх колькасць немалая, калі зыходзіць з таго, колькі абітурыентаў выбіраюць на ЦТ беларускую мову. Іх, дарэчы, значна больш, чым усіх выпускнікоў беларускамоўных школ.

Алег Трусаў,
в.а. рэктара Універсітэта
імя Ніла Гілевіча.

Менскі гарадскі суд адмовіў грамадзянам

У сакавіку 2018 года бацькі 24 беларускамоўных дзяцей з 21 сям'і звярнуліся ва Упраўленне адукацыі адміністрацыі Першамайскага раёна Менска з просьбай стварыць беларускую групу ў адным з дзіцячых садкоў раёна. Атрымалі адмову і пайшлі ў суд, каб аспрэчыць дзеянні чыноўнікаў ад адукацыі і дамагацца выканання гарантыванага Канстытуцыяй права на рэальнае выкарыстанне дзяржаўнай беларускай мовы ў выхаваўчым працэсе.

Аднак суд адмовіўся ад прыняцця скаргі бацькоў, вырашыўшы, што пытанне павінна вырашацца не ў судзе.

Бацькі абскардзілі рашэнне Першамайскага суда ў прыватнай скарге ў судзе горада Менска. На працэс прыйшлі прадстаўнікі бацькоў з групай падтрымкі, у тым ліку завітала старшыня ТБМ, дэпутат Алена Анісім.

20 жніўня я прысутнічала на паседжанні Менскага гарадскога суда, на якім разглядалася скарга бацькоў Першамайскага раёна г. Менска. Мне важна было і як старшыня ТБМ, і як дэпутату (хоць я зараз афіцыйна знаходжуся ў адпачынку) мець уяўленне пра тое, як у нас працуюць законы ў частцы забеспячэння моўнага раўнапраўя. Судовае паседжанне доўжылася цягам гадзіны. Былі заслуханы аргументы бацькоў, а таксама меркаванне Беларускага Хельсінскага камітэта, якое агучыў сп. Гары Паганяйла.

У выніку суддзя адмовіла бацькам у задавальненні іх скаргі, пацвердзіўшы рашэнне суда Першамайскага раёна г. Менска. Пры гэтым яна выказала меркаванне пра тое, што дзеянні службовых асоб ніякім чынам не парушаюць правоў бацькоў у частцы забеспячэння іх канстытуцыйнага права на беларускамоўнае выхаванне сваіх дзяцей у сістэме дашкольных устаноў Міністэрства адукацыі.

Для таго, каб асэнсаваць тое, што адбылося, пачнем з самага пачатку, каб ведаць сутнасць справы. Бацькі звярталіся да адміністрацыі Першамайскага раёна з заявамі аб навучанні і выхаванні дзяцей у

Алена Анісім з Вольгай Кавальчук у зале Менскага гарадскога суда падчас перапынку

беларускамоўных садках і групах, пры гэтым яны ў якасці найлепшага варыянта прапанавалі стварыць рознаўзроставаыя групы. У гэтым выпадку дзеці мелі б найбольш камфортную моўна-псіхалагічную атмасферу. Аднак, чыноўнікі ад адукацыі ўхіліліся ад вырашэння пытання менавіта ў такім фармаце і адмовілі бацькам у стварэнні такой групы, прапанаваўшы ім месцы ў садках, якія ў іх фармальна лічацца як установы з беларускай мовай. Бацькі, у прыватнасці, Вольга Кавальчук, не пагадзіліся з такім рашэннем і паспрабавалі праз звароты ў розныя інстанцыі дамагацца свайго канстытуцыйнага права на выхаванне дзяцей на дзяржаўнай беларускай мове. Тым больш, што ў Першамайскім раёне ўжо функцыянуюць 6 рознаўзроставаых груп з рускай мовай навучання. Акрамя таго, як стала вядома, у некаторых садках пры неабходнасці прымаюцца аператыўныя рашэнні і адкрываюцца лагапедычныя групы без аніякіх праблем. Гэта значыць, што пры неабходнасці такога роду пытанні, як адкрыццё спецыяльных груп, чыноўнікі могуць вырашыць, у адрозненне ад забеспячэння канстытуцыйнага права на дзяржаўную беларускую мову.

Бацькі, карыстаючыся стандартнай прыпіскай у лістах ад службовых асоб пра тое, што ў выпадку нягоды можна абскардзіць адказ у судзе, звярнуліся ў суд Першамайскага раёна г. Менска. І вось тут узнікла першая нечаканасць. Суд адмовіўся прыняць да разгляду скаргу бацькоў на дзеянне/бяздзеянне службовых асоб і ўзбуджаць справу. Учора Менскі гарадскі суд пакінуў у сіле гэтае рашэнне суда Першамайскага раёна. Не паглыбляючыся ў юрыдычныя нюансы, зазначу толькі, што суддзя пры гэтым аперывавала артыкуламі Кодэкса аб адукацыі. І гэта прымусіла задумацца пра тое, у якой ступені названы законпраект, змены ў якіх так доўга распрацоўваюцца, здольны забяспечыць роўныя правы ў функцыянаванні дзяржаўных моў у сістэме адукацыі.

Названы судовы працэс, на маю думку, прадэманструваў наступнае. У некаторых мясцовых органах улады існуе моцная ўзаемазалежнасць, якая паралізуе нармальную адказную працу па забеспячэнні правоў грамадзян, а ўсё зводзіцца да таго, каб прынятае адмоўнае рашэнне пацвярджаць на ўсіх узроўнях. Такім чынам сістэма дзяржаўных органаў улады праз дзейнасць канкрэт-

ных чыноўнікаў дэманструе сваё непаважлівае стаўленне да правоў грамадзян.

І тут узнікаюць наступныя пытанні. Хто і якім чынам здольны абараніць правы бацькоў у такой сітуацыі? Які орган мае права даць прававую ацэнку прынятых рашэнняў судовых інстанцый, калі ёсць сумненні ў іх юрыдычнай бездакорнасці?

Зараз бацькі будуць вырашаць, як далёка яны гатовы ісці па шляху абароны сваіх канстытуцыйных правоў. Я лічу сваім непасрэдным абавязкам трымаць гэтую сітуацыю пад пільным наглядом з тым, каб знайсці магчымасць станоўча паўплываць на яе вырашэнне. Бо насамрэч, справа не вартая гроша. Дастаткова было ўпраўленню адукацыі Першамайскага раёна г. Менска пайсці насустрач законнаму праву бацькоў і падчас перамоў знайсці аптымальнае рашэнне па адкрыцці адной ці двух рознаўзроставаых груп з беларускамоўным працэсам выхавання і навучання ў садку і ніякага супрацьстаяння і судовай валакіты не было б. Як не было б і падстаў для чарговых прэтэнзій да органаў улады.

Старшыня ТБМ імя
Францішка Скарыны
Алена Анісім.

Родная мова на тэсціраванні

Рэспубліканскі інстытут кантролю ведаў перадаў лічбы ў Міністэрства адукацыі. Усяго па краіне цэнтралізаванае тэсціраванне на беларускай мове пісалі 23.829 чалавек. Іспыты праходзілі 12 чэрвеня, 6 і 8 ліпеня. За 2 гадзіны трэба было выканаць 40 заданняў. Вышэйшыя адзнакі, 100 балаў, атрымаў 21 чалавек. Пра гэта паведаміла прэсавы сакратар Міністэрства адукацыі Людміла Высоцкая. Індывідуальныя вынікі тэсціравання знаходзяцца на сайце www.rikc.by.

Эла Дзвінская.

ЗАПРАШАЕМ НА ВУЧОБУ

Падрыхтоўчыя курсы Універсітэта імя Ніла Гілевіча дзейнічаюць з верасня 2018 г. для вучняў старэйшых класаў (10, 11 класы), студэнтаў, а таксама для ўсіх, хто хоча ўдасканаліць свае веды і падрыхтавацца да ЦТ і паступлення ў ВУНУ, па наступных прадметах: гісторыя Беларусі, матэматыка, фізіка, хімія, беларуская, англійская, нямецкая і (пры наяўнасці попыту) французская мовы.

Адначасова дзейнічаюць трох- і шасцімесячныя курсы. На курсах, якія будуць доўжыцца 3 месяцы, заняткі будуць праходзіць два разы на тыдзень па тры гадзіны на дзень. На курсах працягласцю шэсць месяцаў заняткі будуць праходзіць раз на тыдзень (па суботах) таксама па тры гадзіны на дзень. Колькасць навучэнцаў у кожнай групе - не больш за 10-12 чалавек.

Кожны курс уключае ў сябе тры прадметы на выбар навучэнца ў любой камбінацыі (гісторыя Беларусі, матэматыка, фізіка, хімія, беларуская, англійская, нямецкая і французская мовы). Кошт любога курса ўсяго 200 BYN (і за трох-, і за шасцімесячныя курсы).

Каб трапіць на курс (абраныя прадметы навучэнцы паведамаць на сумоўі), неабходна да 31 жніўня запоўніць і даслаць заяву (узор дадаецца) на электронны адрас універсітэта phuniversitet@gmail.com з пазнакай "Заяўка на курсы" ці паштовы адрас офіса ТБМ: 220034, Таварыства беларускай мовы, г. Мінск, вул. Румянцава, 13. Таксама прыкласці да заявы скан ці копію аплаты за курс. Аплата неабходна пералічыць на рахунак Прыватнай установы адукацыі "Універсітэт імя Ніла Гілевіча" BY49BLBB30150193050167001001 BIC BLBBBY2X (AAT "Белінвестбанк") з пазнакай "Плата за курсы".

Дамовы з тымі, хто дашле заяву і копію пра аплату, будуць заключаныя на арганізацыйнай сустрэчы (сумоўі), якая пройдзе 7 верасня ў офісе Таварыства беларускай мовы (г. Мінск, вул. Румянцава, 13) з 17:00 да 19:00. Для падпісання дамовы неабходна будзе прынесці пашпарт і квітанцыю аб аплаце курсаў.

УЗОР ЗАЯВЫ

В.а. рэктару
ПУА "Універсітэт імя Ніла Гілевіча"
Трусаву А. А.

ад.
(прозвішча, імя, імя па бацьку)
ад.
(№ і серыя пашпарта)

адрас рэгістрацыі і сталага месца жыхарства)

(мабільны тэлефон і электронная пошта)

Заява

Прашу залічыць мяне на трохмесячныя (ці шасцімесячныя) падрыхтоўчыя курсы з наступнымі прадметамі:

1..

2..

3..

Дата

Подпіс

Паходы па мову ў Магілёве

22 жніўня 2018 г. старшыня Магілёўскай гарадской арганізацыі ТБМ імя Ф. Скарыны Алег Дзьвяжкоў наведаў адміністрацыю СШ № 34 г. Магілёва. У гэтай школе набіраецца беларускі клас, і на сённяшні дзень пададзены дзве заявы. Спадару Алегу патэлефанавалі бацькі і паведалі, што ім звоняць з адміністрацыі школы і адгаворваюць ад беларускага класа. Кажуць наступныя рэчы: заяў, акрамя вашай, больш няма; фінансавання няма; дома вам прыйдзецца размаўляць з дзіцём па-беларуску і іншае.

Калі спадар Алег паразмаўляў з завучам Святланай Іванаўнай, яна сказала, што такой размовы не было. Клас будзе і ўсё будзе добра.

Вельмі прыемна, што сумныя факты не пацвердзіліся...

23 жніўня 2018 г. старшыня Магілёўскай гарадской арганізацыі ТБМ імя Ф. Скарыны Алег Дзьвяжкоў меў размову з намеснікам начальніка аддзела адукацыі Ленін-

скага раёна г. Магілёва Казловай Інай Аляксандраўнай. Справа ў тым, што ў Кастрычніцкім раёне набіраецца першы клас з беларускай мовай навучання ў СШ № 34, таксама набіраецца група ў дзіцячы садок № 79. А ў Ленінскім раёне нічога не атрымліваецца. Пасля неаднаразовых размоў з адміністрацыяй дзіцячага садка № 93, дзе на сённяшні дзень толькі адна заява, спадар Алег вырашыў звярнуцца непасрэдна ў Ленінскі раённы адзел адукацыі. На вялікі жаль, канструктыўнай размовы са спадарыняй Казловай не атрымалася. Калі спадар Алег распавёў Іне Аляксандраўне пра сітуацыю і запытаўся, ці ў курсе спраў кіраўніцтва і ці рабіліся якія крокі для выпраўлення сітуацыі, то адразу пачуў пытанне:

- Я што, должна перед вами отчитываться?

І яшчэ яму сказалі:
- Мы ничего не должны - мы предоставляем услуги.

У чыноўніцы ўсё ж такі атрымалася нешта высветліць, і сярод захадаў па папулярызацыі беларускай мовы былі названы:

1. Размяшчэнне інфармацыі на сайце;
2. Выступы на бацькоўскіх сходах;
3. Праца з кадрамі.

Калі спадар Алег паведаміў пра некаторыя факты ў садку № 93, якія не спрыяюць адкрыццю групы, то спадарыня Казлова адказала наступнае:

- Я не следователь и разбираться этими фактами не собираюсь.

У канцы размовы спадар Алег зразумеў, што адна з прычын трагічнай сітуацыі з беларускамоўным навучаннем у Ленінскім раёне г. Магілёва - гэта аб'яваваць кіраўніцтва Аддзела адукацыі.

Пасля гэтай размовы ён накіраваўся ў гарвыканкам, дзе дадзенаю сітуацыю абмеркавалі з начальнікам упраўлення па адукацыі гарвыканкама Новікавай Ірынай Леанідаўнай. Спадарыня Новікава ўважліва выслухала і паабяцала прыняць меры.

Навіны і анонсы
Магілёўскага ТБМ.

Кніга Арлова - шчыт нашай Айчыны

Адна з галоўных падзей 500-годнасці беларускага кнігадруку адбылася ў сталіцы. Кніга Ул. Арлова і П. Татарнікава "Айчына: маляўнічая гісторыя. Ад Рагнеды да Касцюшкі" была прадстаўлена шырокай публіцы пасля шэрагу паспяхоўных аўтограф-сесій ў менскай "Акадэміцы". Імпрэза адбывалася ў галерэі партрэтаў князёў Радзівілаў у Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. На фоне выяваў Юрыя, Кшыштафа і Януша Радзівілаў слова ўзялі аўтары кнігі і яе рэдактар.

Як адзначыў рэдактар выдання, дырэктар выдавецтва "Тэхналогія" Зміцер Санько:
- Менавіта Уладзімір Арлоў зрабіў найбольшы ўнёсак у папулярнасць айчынай гісторыі за апошнія 30 гадоў. Яшчэ на пачатку 90-тых выйшла папулярная кніга "100 пытанняў і адказаў беларускай гісторыі", адным з аўтараў якой быў спадар Арлоў. Сумарны наклад яе складаў больш за паўмільёна паасобнікаў. Потым выйшла кніга "Адкуль наш род", адрасаваная малодшым школьнікам,

якая вытрымала 4 выданні, затым у суаўтарстве з Генадзем Сагановічам была падрыхтавана кніга "Дзесяць вякоў беларускай гісторыі", якая вытрымала 3 выданні. За ёй з'явілася "Краіна Беларусь", якая перавыдавалася на рускай і англійскай мовах, а за ёй - "Вялікае Княства Літоўскае" і, нарэшце, новая кніга. Усё гэта яркая сведчыць пра велізарны ўнёсак шаноўнага аўтара ў надзвычайную для нашага народа тэму. З часоў кніжнага буму 80-90-тых гадоў не было здарэння, каб па кнігу людзі стаялі ў чарзе па некалькі гадзін, што сведчыць пра прызнанне таленту Уладзіміра Арлова і вялікую цягу да ведаў па айчынай гісторыі. Гэта кніга - шчыт нашай Айчыны, не ў фізічным сэнсе, а ў тым, калі мы яе засвойваем, то яна становіцца лепшай абаронай нашай краіны, чым ракетныя комплексы, танкі і самалёты.

Сам пісьменнік распавёў пра імпульсы, якія даюць штуршок для стварэння твора. -Я пераканаўся, што як гісторык па адукацыі, я павінен

напісаць кнігу для тых дзетак, якія будуць жыць у незалежнай Беларусі, даць ім новых герояў. Кніжка "Адкуль наш род" увайшла ў школьную праграму для пазакласнага чытання. Яна даўно стала рарытэтам, і я атрылімаваў шмат лістоў з прапановай яе перавыдання. Працягнуць час пісалася паэзія, проза, са Змітром Герасімовічам мы стваралі аб'ёмныя фаліянты. І вось настаў час працягнуць кнігу для дзяцей на новым мастацкім узроўні. Надшоў шчаслівы дзень знаёмства з Паўлам Татарнікавым, які бліскуча валодае гістарычнай тэмай. Калі доўгі час працуеш над кнігай, у якой шмат геніяльных асобаў, то надыходзіць момант, калі ты пачынаеш адчуваць метафізічна людзей розных эпох, - прызнаўся пісьменнік.

Поспех кнігі пераўзыходзіць чаканні аўтараў. Выйшла другое яе трохтысячнае выданне. За адну аўтограф-сесію даводзілася падпісваць па 300 кніг. Цікава было пазначыць імёны дзетак, якім яны падпісвалі кнігі. Сярод іх - Альгер-

ды, Вітаўты, Францішкі, Дамінікі і Аліцыі. 18 кніг былі падпісаны Стэфаніям. Па аўтографы прыходзілі нашчадкі ўдзельнікаў паўстання К. Каліноўскага і нашчадкі Ігната Буйніцкага. Да поспеху прывяла не толькі плённая праца пісьменніка і мастака, але і змены, якія адбываюцца ў грамадстве. Усё больш беларусаў хочуць мець сваю Айчыну, аднавіць каналы духоўнай сувязі з продкамі, якія ўмацоваюць род, даюць сілу і энергію. Чытачы адзначаюць, што адчуваюць згустак энергіі, калі бяруць кнігу ў рукі.

Мастак Павел Татар-

нікаў - лаўрэат Дзяржаўнай прэміі за цыкл гістарычных партрэтаў "Брама вечнасці", адзін на Беларусі уладальнік двух залатых яблыкаў - найвышэйшай узнагароды Брацкіслаўскага б'енале кніжных ілюстратараў. З дзяцінства творца захапляўся выявамі рыцараў, старажытных замкаў. У кнізе - 65 партрэтаў, сярод іх - 12 прадстаўнікоў роду Радзівілаў. У кнізе ёсць батальныя сцены, рэканструкцыі гарадоў. Калі мастак працаваў над ілюстрацыямі, ён імкнуўся, каб яны падаліся хлопцам, якія цікавяцца старажытнасцю.

Э. Дзвінская,
фота аўтара.

Навіны Германіі

Лідзянін купіў стары мікрааўтобус і ператварыў у круты рэтра-бус

Нямецкія канструктары былі б у шоку, убачыўшы сваё стварэнне на хаду - ды яшчэ ў такім вытанчаным выглядзе! "Баркас-В1000" выраблялі на заводзе ў ГДР да 1991 года. Потым канвеер спыніўся... У руках Андрэя Кудаша і яго брата Марка стары мікрааўтобус, якому 40 гадоў, ператварыўся ў дарагую рэтра-цацку, ад якой вока не адарваць!

Андрэй першапачаткова хацеў "Волгу". Але на ГАЗ-21 кошты зааблочныя. А "кракадзілычкі" ён узяў ад уладальніка з Гародні за 500 у.е. Убачыўшы пакупку, жонка Вікторыя сказала з гумарам: "Адгані яго ў поле - і спалі!" Такія ж эмоцыі былі ў сяброў і знаёмых. "З яго ніколі не выйдзе тое, пра што ты марыш", - казалі людзі. Настолькі гнятліва глядзеўся сіні фургон.

Але Андрэй быў непахісны. Тры гады працы, адчувальныя фінансавыя ўкладанні. У выніку сёння "Баркас" ло-

"Баркас"-ы ў Германіі, архіўны здымак

віць захопленыя погляды на вуліцах, а за руль хочучы ўсе чальцы сям'і! Маленькая Мілана больш за іншых радаё татаваму тварэнню. Яна ласкава заве аўта: "Мой Барскі!" Дзеля дачкі, уласна, Андрэй і зрабіў гэтую машыну.

"Баркас" лідзяніна - унікальны экспанат. "Донараў" у яго нямала: драўляны руль ад Alfa Romeo, сядзюшкі ад Mazda, ручкі ад Mercedes-Benz, святлодыёдныя фары -

Hummer, а панэль - Ford Orion.

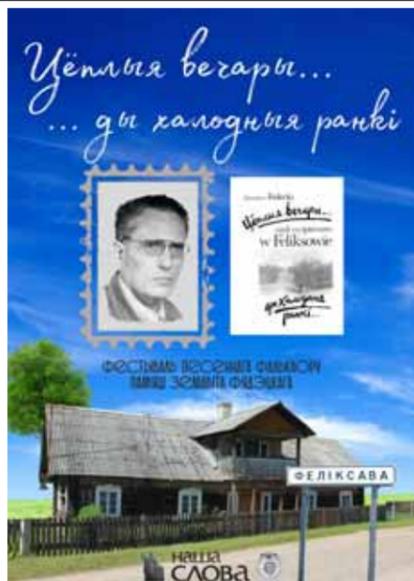
Гэта па-сучаснаму круты рэтра-бус: на ім хоць у вандраванне адпраўляйся, хоць вечарынку ўладкоўвай! У машыне - шклапад'ёмнікі, панарамны люк, тэлевізар, падсветка, святламузыка, добры гук, міні-бар, канапы, якія раскладваюцца. Усё гэта, аж да драбнюткіх дэталей, адлітых са шкла, зробленых з экаскуру - эксклюзіўны аўтадэзайн Андрэя.

- Нічога з Інтэрнэту, толькі тое, што прыходзіла ў галаву, - пацвярджае суразмоўца.

Адрадзіць мікрааўтобус было стымулам жыцця для Андрэя. Цяпер лідзянін марыць зганяць "Баркас" на яго радзіму - у Германію. Немцы-старажылы напэўна памятаюць гэтыя фургоны з 1970-х. Хай яны ўбачаць, што "Баркасы" могуць быць і такімі!..

0154.by.

16 верасня ў Мажэйкаве Лідскага раёна пройдзе 2-гі адкрыты фестываль песеннага фальклору памяці Земавіта Фядэцкага "Цёплыя вечары, ды халодныя ранкі". Праграма вельмі насычаная. Запрашаем.

Памёр Алесь Ліпай

23 жніўня ў Менску пасля цяжкай хваробы памёр Алесь Ліпай - заснавальнік і дырэктар інфармацыйнага агенцтва БелаПАН, найстарэйшага незалежнага інфармацыйнага агенцтва ў Беларусі, якое працуе ад 1991 года. Сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў і Беларускага ПЭН-цэнтра. Яму было 52 гады.

Нарадзіўся ў 1966 годзе ў вёсцы Андросаўшчына Капыльскага раёна. У 1988 годзе, падчас вучобы на факультэце журналістыкі БДУ, пераследаваўся за ўдзел у вырабе самвыдатаўскай насценгазеты "Лірнік". У 1988 годзе Ліпай стаў першым карэспандэнтам Радзё Свабода ў Беларусі.

Аўтар перакладу на беларускую мову Дамовы аб вывадзе ядзернай зброі з Беларусі. На пачатку 1990-х гадоў арганізаваў перавозку ў Беларусь больш як тысячы кніг, выдзеных беларускай дыяспарай у Нямеччыне, і распаўсюдзіў іх па школах ды бібліятэках.

Многія яго праекты апырэдзілі час. Алесь Ліпай не толькі стварыў інфармацыйную кампанію БелаПАН і сайт "Навіны", але яшчэ напрыканцы 90-х - пачатку 2000-х спрабаваў выдаваць газету "Отдыхай". Ён спрабаваў стварыць радыёстанцыю, але не далі

частоты.

БелаПАН быў генеральным партнёрам менскага мітыngu-канцэрта "Свята Незалежнасці", прысвечанага 100-й гадавіне абвясчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі. Ліпай выступаў на свяце, сярод іншага заклікаў да салідарнасці з затрыманымі з палітычных прычын, зачытаў верш Уладзіміра Някляева, які той напісаў за кратамі.

14 чэрвеня супраць Ліпая завялі крымінальную справу за ўхіленне ад сплаты

падаходнага падатку. Крымінальны пераслед Ліпая лічаць звязаным з ягонай прафесійнай дзейнасцю. Беларуская асацыяцыя журналістаў і праваабарончы цэнтр "Вясна" асудзілі справу супраць Ліпая.

Алесь - гэта чалавек, без якога беларуская журналістыка была б значна-значна іншай. Прыгэтым ён ніколі не выпячаў сваю ролю. Ён быў такім спраўдным беларусам, які шмат што робіць і ніколі асабліва пра гэта не расказвае. Вечная памяць.

Ахвяраванні на ТБМ

1. Шкірманкоў Фелікс - 10 р., г. Слаўгарад
2. Дарэўскі А.В. - 5 р., г. Менск
3. Рабека Мікалай - 50 р., г. Менск
4. Ляўшун - 15 р., г. Менск
5. Неабыякавы - 10 р., г. Менск
6. Драздоў Ю.Р. - 100 р., г. Менск
7. Птушка С.І. - 5 р., в. Хільчыцы
8. Чайкоўскі Павел - 15 р., г. Менск
9. Амяльковіч Андрэй - 100 р., г. Менск
10. Літвінава Людміла - 10 р., г. Менск
11. Лапацкая Алена - 15 р., Шаркоўшчынскі р.
12. Бойса І.Б. - 20 р., г. Ліда

13. Рыбачонак Алесь - 25 р., в. Міханавічы
14. Кукавенка Іван - 20 р., г. Менск
15. Жыдаль Дз. - 20 р., г. Менск
16. Касяк - 13 р., г. Менск
17. Кузьмук З.Г. - 20 р., г. Берасце
18. Самарын Вадзім - 20 р., г. Менск

Дзейнасць ГА "ТБМ імя Францішка Скарыны" па наданні роднай мове рэальнага статусу дзяржаўнай вымагае вялікіх выдаткаў. Падтрымаць ТБМ - справа гонару кожнага грамадзяніна краіны.

Просім Вашыя ахвяраванні дасылаць на адрас, вул. Румянцава, 13, г. Мінск, 220034, альбо пералічыць на разліковы рахунак ТБМ № BY84BLBB30150100129705001001 у Аддзяленні № 539 ААТ "Белінвестбанк" IBAN - BLBBVY2X (УНП 100129705) праз любое аддзяленне ашчадбанка Беларусбанк.

Паведамленне

Касір

Касір

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

Атрымальнік плацяжы
Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

Рахунак атрымальніка: BY84BLBB30150100129705001001
Асабовы рахунак: BLBBVY2X

(прозвішча, імя, імя па-бацьку, адрас)			
Від плацяжы	Дата	Сума	
Ахвяраванні на дзейнасць ТБМ			
			Пеня Разам

Грамадскае аб'яднанне "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" УНП 100129705

Атрымальнік плацяжы
Аддзяленне № 539 ААТ "Белінвестбанк"

Рахунак атрымальніка: BY84BLBB30150100129705001001
Асабовы рахунак: BLBBVY2X

(прозвішча, імя, імя па-бацьку, адрас)			
Від плацяжы	Дата	Сума	
Ахвяраванні на дзейнасць ТБМ			
			Пеня Разам

Квітанцыя

Касір

М.П.

Плацельшчык

Да 155-годдзя паўстання 1863 г.

Апалонія з Далейскіх Серакоўскай

Успаміны

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Аднойчы грамадка бедна апранутых хрысціян і яўрэяў забегла за імі на наш падворак. Вялікі быў перапалох і здзіўленне нашай маці. Выйшла. Пытаецца, што да чаго.

- Навошта панічы ўцякаюць - гукнуў нейкі яўрэйчык. - Панічы не разумеюць. Мы хочам добра. Мы хочам панічоў завесці ў ратушу і сведчыць [што] на працягу гэтай вясны яны ўжо траіх дзяцей і двух дарослых выратавалі. Мы хочам, каб атрымалі медаль і ўзнагароду. Штодзень на безразе ракі яны пільнуюць, а бачачы няшчасце, кідаюцца ў ваду і ратуюць.

Вілейка наша ля падножжа гор, акаляюшых горад, на працягу лета малая, плытка, ледзьве пазначаная вузкім струменчыкам, на вясну разліваецца шырока, і хуткай плыню зносіць хаты, жывёлу, людзей, калыскі з дзецьмі, развальвае і падмывае нават мураваныя дамы. Нягледзячы на страшныя небяспекі, бедная хрысціянская і яўрэйская люднасць, зважаючы на тое, што нідзе танней не знойдзе жылля, пасля кожнай разрухі адбудоваецца нанова і вяртаецца на даўняе месца. (Так прынамсі было ў часы, пра якія пішу.)

Брацікі нашыя вечна марылі пра жыццё добрае і карыснае народу, у той час ужо моцныя, рослыя і добра плавалі, кожнай вясной пасля ночы поўнай небяспекі для беднага люду беглі на раку, каб яму нечым дапамагчы. Ведалі таксама многіх наўзбярэжных жыхароў у твар і па прозвішчы. У 1863 годзе люднасць Зарэчча¹⁵⁰ адплаціла прыгаворанаму на смерць Цітусу, але перад наступленнем тых страшных часоў не магла іначай выказаць сваёй удзячнасці, нягледзячы на пратэсты і гнеў, хацела ўжыць нават сілу, каб, як ім здавалася, недасведчаных завесці па ўзнагароду.

Ледзьве маці ўдалося іх супакоіць і пераканаць, што магчымаць аказаць дапамогу бліжняму ёсць найвышэйшай узнагародай.

Пасля вяртання з Сібіры першым клопамат Аляксандра адносна сям'і было выслаць малодшых братоў ва ўніверсітэт. Ад 1852 года каляжанскае жыццё ў Маскве было ўжо заарганізавана Савіцкім¹⁵¹ і др. Маткевічам, паводле задумы Фр[анцішка] Дал[ейскага]. Гэты ўніверсітэт стаяў найвышэй з погляду агульнасці мэтай абодвух народаў і падбору прафесараў. У 1859 годзе Канстанцін паступіў на матэматычны факультэт, Цітус - на юрыдычны. У той час у гэтым універсітэце моладзі польскай вучылася каля 500 чалавек. Шмат з таго ліку было амаль без ніякіх сродкаў утрымання. Універсітэцкі статут гаварыў, што кожны з больш заможных, стасоўна да велічыні сваіх фундаўшаў, быў абавязаны складаць праэнт на падтрымку для калегаў, якія мелі патрэбу, і на павелічэнне бібліятэкі. Акрамя таго калегі з вышэйшых курсаў абавязваліся сачыць, прытуляць і дапамагаць у навуцы бяднейшым. На надзорных сесіях таварыства выбіраў са свайго кола: бібліятэкара, касіра, галоўнага зборшчыка і факультэтных зборшчыкаў. Заданнем апошніх было абысці ўсіх калегаў свайго факультэта для збору падатку і здачы потым на рукі галоўнага зборшчыка. Вось жа Цітус Далейскі вызначаючыся шляхетнасцю характару, чыстатай звычаяў, гарачай любоўю да Краю і энэргій, нягледзячы на свае сямнаццаць гадоў, быў абраны калегамі галоўным зборшчыкам¹⁵². Прыняты абавязак выконваў да выезду з універсітэта.

Пакуль не прыйшоў у Маскву заклік да бою ад Літ[оўскага] аддз[ела], занепаконая моладзь пасля варшаўскіх выступленняў пасылала некалькі разоў Цітуса для

больш дакладнага інфармавання на Літву і ў Пеця[бург] да Серакоўскага. З Вільні вярнуўся з даручэннем аддз[ела], каб студэнты заставаліся на месцы; што таксама часова паўстрымала моладзь, якая рвалася ў бой. У сакавіку 1863 года другі раз быў пасланы ў Пеця[бург] па казанскай справе¹⁵³. Цітус пасля вяртання быў зняволены, праз дзесць з нечым дзён быў адпушчаны на волю. У першыя гады пытка руху за свабоду, перад самым паўстаннем, у Расіі ўсе адозвы друкавалі ў Маскве, потым - у Пеця[бургу].

Калі самыя гарачыя ў канцы студзеня і на пачатку лютага пакінулі Маскву, Цітус з-за казанскай справы мусіў застацца з групай найдзелавіцейшых і найэнэргічнейшых калегаў для аказання дапамогі Кяневічу. Афіцэр Чарняк, расеец з Пеця[бурга], быў найвыбітнейшым дзеячам у Казані пры Кяневічу. Справа была здраджана студэнтам-расіянінам. Кяневіч пры вяртанні з Парыжа быў арыштаваны на граніцы.

Адной ночы ў Маскве, калі некалькі маладых людзей цягнула скрынкі, напоўненыя адозвамі да салдат і да расейскага народа, каб утапіць у канале, патруль вынырнуў з бакавой вуліцы. Моладзь, кінуўшы на безразе скрынкі, уцякла. Цітус застаўся адзін, разумеючы фатальныя наступствы таго, калі паліцыя знойдзе скрынкі. Ператрусцы ў студэнтаў, следства, і польская моладзь будзе затрымана ў Маскве на час паўстання, і справа Кяневіча пагоршыцца. Цітус з напругай усёй сваёй сілы адна за другой кідае скрынкі ў канал, пасля чаго, бачачы немажлівасць пазбегнуць арышту, бяжыць у бок патруля, каб схаваць след месца, дзе ўтапілі адозвы. Затрыманы, аб'яўляе з ходу, што складзе свае пры-

знанні камісіі, а не паліцыі. На допытах тлумачыўся так лоўка і разумна, што праз пару тыдняў яго вызвалілі. Моладзь, засаромленая і прыгнечаная фактам сваёй баялівасці, з таго часу, як сама нам прызнавалася, была слепа паслушной у руках Цітуса.

Прыбылою з Масквы моладзь Літ[оўскі] аддзел далучыў да сумесных работ. Цітус, як мне падаецца¹⁵⁴, нехвотна застаўся ў Вільні, хацеў ваяваць як жаўнер. Аддзел, бачачы неабходнасць паставіць некага з найчыннейшых і з найэнэргічнейшых пры Гейштары, прызначыў Цітуса намеснікам, памочнікам.

Лёсы нашай першай друкарні былі невыказна сумныя. На пагорках Бяльмонта¹⁵⁵ пад карэнні разложыстай прыгожай сасны, на схіле ўтварыўся натуральны невялікі грот з уваходам, заслоненым зараснікамі

Тут паставілі малую друкарню. Было там, на думку расказчыкаў, вельмі няручна і цёмна. Аднаго дня (перад прыбыццём Цітуса) пасланец, які пайшоў, каб забраць адозвы на правінцыю, застаў уваход засыпаным. Дзе тры маладзёны, якія там з раніцы працавалі? Генрык Км., выцягнуты напаяўжывы, ацалеў, дзякуючы толькі малому прытоку паветра праз карэнні, з якіх пясок асунуўся да падножжа ўзгорка. Тыя, хто працаваў глыбей, загінулі Там, аднак (калі мяне памяць не падводзіць), была надрукавана першая адозва "Да зброі!"¹⁵⁶.

Пасля прыбыцця Мураўёва наша друкарня хаваўся ў розных пунктах. У канцы, дзякуючы добрай заплаце, перанеслі яе на Мураўёўскую. З таго часу была зусім бяспечная, друк быў выразны і чысты. Апошняя друкарня была задумай Каўфмана. Я была ў той час у Пеця[бургу], дзе расейцы, які і палякі, забяўляліся апавяданнем пра прыгоду часоў кіраўніцтва Каўфмана на Літве. Невядома, ці для прадаўжэння ўрадавага тэрору, ці для сыску, казалі двум салдатам занесці і схаваць сярэд вялікага стосу дрэва, наведзенага на падворак пэўнага ўладальніка (вядомага заможнасцю), друкарню з роду тых, якія ўжываліся ў часы паўстання. Пасля чаго быў арганізаваны пільны ператрус ва ўсім доме.

Арыштавалі гаспадара. Пярэчыў. Выклікалі сведкаў, салдатаў, якія ў час ператрусцы знайшлі друкарню. Друкарню паставілі на відным месцы. Выступае на сярэдзіну залы салдат з дурнавата шырока расплюшчанымі вачыма, з чырвоным перапунчым тварам.

- Как тебя зовут? - пытаецца чалец камісіі.
- Тимофей Дарук.
- Хорошо. Скажи,

брат, как и где ты нашёл эту машину?

- Да вот так. Его превосходительство господин полицмейстер призвал меня и Ивана Долгасова и приказал нам взять вот эту машину и занести на Виленскую улицу.

- Дурак! Что ты за глупости болтаешь? Спрашиваю тебя, как ты нашёл эту машину и где?

- Да вот так, Ваше превосходительство. Где мы поместили, оттуда и взяли.

- Поди вон, безмозглый дурак. Сумашедший, или что?¹⁵⁷

Слухаючы пытанні і адказы, роўна як арыштаваны, так і чальцы камісіі пырскалі вясёлым смехам. Але хто быў пакараны? Не ведаю. Ці ўладальнік дома? Ці паліцмайстар? Ці Каўфман? Праўдападобна, найменш вінаватыя - салдаты.

Мушу аддаць належнае Мураўёву, што пра сваю ўласную дачку так не клапаціўся, як клапаціўся пра мяне. Апрача двух жандармаў у перадапакі, некалькі разоў на дзень жандармскі палкоўнік заскакваў для вывучэння, як са мной і ўва мне. Пасля чаго складаў асабіста Мураўёву рапарт. А дзясцатой раніцай і вечарам давераны яго казак з'яўляўся, гонячы цераз горад на сваім, як ён сам, чорным кані, пакрыты калматай чорнай апопнай з асабістымі Мураўёва распараджэннямі, калі мне можна выйсці ў таварыстве жандарма на прагулку, а калі маю застацца ў доме і г.д. Адзін з такіх лістоў я ўручыла пану Дыбоўскаму.

Становішча маёй сям'і з кожным днём становілася цяжэйшым. Францішак і Тэкля зняволены. Маці і сясцёр мучаць пастаяннымі выклікамі на дазнанне ў камісію¹⁵⁸. Цітус хаваецца ў Вільні пад чужым прозвішчам. Юлію Беркман шукаюць як Юліяна Далейскага, камісара Коўні. Канстанцін змагаецца з цяжкім лёсам, як паўстанец.

Ад 15 чэрвеня¹⁵⁹ ляжала хворая без памяці. Пра той страшны перажыты дзень. Дабраслаўлена царпенне цела, якое забівае хоць на кароткую хвіліну веліч цярдзення душы.

Можна зайздросціць звар'яцелым шаленцам, якія да канца жыцця трацяць памяць пра мінулае. Сястра Зузанна і Антанёва Зялінская, якая сумела ўталакаваць жандармам, што ёсць доктарка, даглядалі мяне. У гэты час я даведлася пра жудаснае жыццё жыхароў Вільні, а менавіта арганізацыі - прасіла і вымагала, каб мяне аддалі на захаванне ўсё, што магло б найбольш скампраментваць арганізацыю, а менавіта Аддзел. Што да мяне, то мне ўжо

нічога не было страшным.

Прыпомнілася мне адна хвілі з тых часоў. Мы мелі пастаянную факторку¹⁶⁰, якая ад часу нашага прыбыцця ў Вільню дастаўляла нам патрэбныя тавары. Калі я была зняволена, ёй адной вольна было прыходзіць з таварамі. Звязвала прыходы з чаканым дзіцяткам.

Пакуль мне дазвалялі хадзіць да маці, я штодзень яе адведвала. Жандарм нёс за мной пакет з тым, што мне давалі на перахаванне. Цітус чакаў мяне ў азначаныя дні, ставіў пячаткі, браў або дадаваў перы, пасля чаго я забірала ўсё назад. Калі Мураўёў забараніў мне паказвацца на вуліцах горада, хадзіла на Росы, там за помнікам Аляксандру, або за адной з трох сосен, што раслі на магле, клала ўзяты ад жандарма пакет, адыходзіла. Цітус чакаў недалёка. Тут, як перад тым у маці, выконваў тое, што было патрэбным. Адыходзіў, а я вярталася, каб забраць назад.

Аднаго дня казак прывёз загад, які забараняў прагулку. Пасля адыходу пасланца Мураўёва пачула размову жандармаў: праз пару гадзін мае быць у мяне ператрус, загадана ім пільна сачыць, што ў мяне робіцца.

Уражаная не мела паняцця, дзе схаваць пакет (былі ў ім пячаткі Аддзела), што скажу, адкуль іх маю. З тысячы варыянтаў ні адзін не задавальняў. Раптам заходзіць факторка Цырка з таварам. Знала мяне з чатырох гадоў жыцця. Сама была малым дзіцем, калі яе маці займалася факторствам у нас.

- Цырка! Цырка! - выгукнула, - я ў гэты час вельмі няшчасная. Глянь, маю рэчы пры сабе, якія не павінны трапіць у рукі паліцыі. Тут праз гадзіну будзе ў мяне праверка! Цырка, ці разумееш, якое гэта страшнае няшчасце можа наступіць для многіх?!

- Пані, давай гэта Цырцы! Забяру сабе. У мяне, у такой беднай жыдоўкі нішто, нічога не будзе шукаць. Давай!

- Слухай, а калі ў цябе зробяць праверку? Ты згінеш. Нас забіваюць, выслаюць у Сібір, але вас, яўрэяў, апрача гэтага, б'юць, трэціруюць і мучаць. Цырка! Цырка, і цябе біць і мучыць будуць, а ты маеш маленькую дачушку. Ці ты памятаеш пра тое?!

- Ведаю! Ведаю! Але давай мне гэта ўсё, толькі хутка! Схаваю. Бог ёсць у небе!

Так гаворачы, Цырка раптоўна схапіла з маіх рук пакет, палажыла ў сярэдзіну тавараў - выбегла. Былі гэта часы, калі Мураўёў загадаў правесці праверкі па ўсім горадзе ў адзін час.

Я жыла пры Вострай Браме каля брамы пабазыльянскага кляштара, адтуль магла бачыць вокны дамоў па левым і правым баку вуліцы. Налева насупраць дома Ледахоўскага жылі калегі Цітуса: Попел, Барановіч і Сулістроўскі. Цітус у дзень хоць на хвілінку заскакваў да іх, каб з акна мяне павітаць і супакоіць, што жывы - вольны.

(Працяг у наст. нумары.)

¹⁵⁰ Зарэчча, у XIX ст. прадмесце, сёння квартал Вільні за ракой Вілейкай.

¹⁵¹ У частцы "Кароткія нататкі з 63 г. і некалькі распараджэнняў Каралеўства на Літве" выступаюць Леапольд Савіцкі і Леапольд Маткевіч. Абодва не названы ў даступнай літаратуры на тэму "Агула".

¹⁵² Гаворка ідзе пра таварыства "Агул". Спачатку (П.1861) быў гэта саюз студэнцкіх зямляцтваў, які аб'ядноўваў студэнтаў з заходніх губерняў у Маскве. Змяніўся ў палітычную арганізацыю пад уплывам патрыятычных маніфестацый на польскія землі. На канец 1862 года налічваюць звыш 400 сяброў. Цітус Далейскі належаў да актыўных кіраўнікоў "Агула".

¹⁵³ Казанская справа ("Казанская змова") - змова польскіх і расійскіх рэвалюцыянераў (з кола Серакоўскага, з "Зямлі і Волі"), якая мела на мэце выклікаць у 1863 годзе сялянскі бунт на Волзе (у Казанскай губерні). Цітус Далейскі браў удзел у падрыхтоўцы (люты) акцыі. Змову выкрылі, шмат удзельнікаў прыгаварылі да смерці.

¹⁵⁴ Дапісана алоўкам на месце закрэсленым алоўкам: "Зняволены ў Маскве, вярнуўся ўжо пасля Біржанскай бітвы".

¹⁵⁵ Бяльмонт - прадмесце на ўсход ад Вільні.

¹⁵⁶ Праўдападобна, адозва Літоўскага правінцыяльнага камітэта, паміж 10 і 20.1.1863 г.

¹⁵⁷ - Як цябе завуць?

- Цімафей Дарук.

- Добра. Скажы, брат, як і дзе ты знайшоў гэтую машыну.

- Ды вось так. Яго правасхадзіцельства спадаў паліцмайстар паклікаў мяне і Івана Даўгасава і загадаў нам узяць вось гэтую машыну і занесці на Віленскую вуліцу.

- Дурань! Што за глупства мелеш? Пытаюся цябе, як ты знайшоў гэтую машыну і дзе?

- Ды вось так, Ваша правасхадзіцельства. Дзе мы памясцілі, адтуль і ўзялі.

- Пайшоў вон, бязмозглы дурань. Вар'ят ці што?

¹⁵⁸ Справа Францішка і Тэклі вёў Часовы паліцмайстар суд пры штабе Віленскай вайскавай акругі.

¹⁵⁹ 15/27 чэрвеня - дзень экзекуцыі мужа.

¹⁶⁰ Факторка, пасярэднічка ў гандлі.

(Заканчэнне.)

Важную самасільную работу вёў Антон Грыневіч. Быўшы ўрадоўцам нейкага міністэрства, ён на зберажэнні ад зароботнай платы выдаваў сваім коштам запісаныя ім самім песні. Быў беларускі хор. Прынамсі прыпамінаю адну спеўку на кватэры пры вул. Глінкі. Час ад часу ладзіліся публічныя досыць шматлюдныя канцэрты-вечарыны. На адным з іх я бачыў выступленне ансамблю танцаў Буйніцкага з яго дочкамі. На адным з балетных прыпамінаю В. Іваноўскага ў латэжах, апранутага ў кашулю і порткі з белага самаробнага паяском. На адным вечары я пазнаёміўся з жонкай, магчыма, толькі яшчэ будучай, Янкі Купалы. Самога Купалу я спаткаў увосень 1908 г. на кватэры Іваноўскага. Купала меў ужо гарадскі выгляд. Ён быў ужо больш самазэўны, свядомы сваёй вартасці. Калі была гутарка аб труднасцях адшукання яму работы, ён выказаўся ў тым сэнсе, што даць матэрыяльныя магчымасці для яго жыцця ў Пецярбурзе ёсць грамадскі абавязак беларусаў. Бадай што беларусы самі перацягнулі яго ў Пецярбург.

Беларуская работа часткова вялася ў клубе "Гротіе", які меў польскую вывеску, але ў склад сябраў яго ўваходзілі работнікі і служачыя пераважна беларускага паходжання. Час ад часу ладзіліся лекцыі ў беларускай мове. У летнім часе адбываліся заграднаыя экскурсіі-спяцыры. Значную ролю ў гэтым клубе адыгрываў асратэхнік Пётра Маркевіч. Адзін, ужо не малады, вучыцель, прозвішча якога не помню, зладжыў падручнік ці то папулярную кнігу на прародназвясце. З іншых беларусаў прыпамінаю інж. Перапечку і студэнтаў Зайца і Вінуца Валэйку¹⁶.

У 1913 г. скончыў Пецярбургскі ўніверсітэт.

У 1913-1919 гг. Фелікс Стацкевіч працаваў у Цвяры.

Пасля бальшавіцкай рэвалюцыі працаваў у прафсаюзах. У 1919-20 гг. - супрацоўнік выдавецкага аддзела Наркамата асветы Літоўска-Беларускай ССР. У 1920-23 гг. супрацоўнік Віленскага беларускага саюза кааператываў. У 1923 г. выкладчык лацінскай мовы і дырэктар Радашковіцкай беларускай гімназіі імя Ф. Скарыны.

Як бачым, на пачатку

Аўтар удзячны за кансультацыі і дапамогу з матэрыяламі для артыкула выбітному беларускаму гісторыку Анатолю Сідарэвічу.

¹⁶ Успаміны Ф. Стацкевіча з асабістага архіва Анатоля Сідарэвіча.

¹⁷ Стацкевіч Ф. І. Успаміны і думкі // Беларускі зван. № 4, 17 красавіка 1921.

¹⁸ Кароткі нарыс беларускага пытання. Мінск, 2008. С. 246.

¹⁹ Siemakowicz M. Szkoły z białoruskim językiem nauczania na tle polityki władz polskich wobec ludności białoruskiej od zamachu majowego do końca II Rzeczypospolitej // Białoruskie Zeszyty Historyczne. 2002. № 17. S. 135.

²⁰ Пазняк Зянон. Гутаркі з Антонам Шукелойцем. Варшава, 2003. С. 35-36.

²¹ Чыгрын Сяргей. Часопісы "Беларускі летапіс" - 80 гадоў // Новы Час. № 19 (340), 17 мая 2013.

²² З успамінаў Янкі Шутовіча // Спадчына. 1995. № 1. С. 39.

²³ Чыгрын Сяргей. Часопісы "Беларускі летапіс" - 80 гадоў ...

²⁴ Мікуліч Мікола. Жыццё як маральны падзвіг // Маладосць. 2012. № 9. С. 75.

²⁵ Там жа.

²⁶ Там жа.

²⁷ Пецюкевіч Мар'ян. Лісты (1956 - 1982). Беласток, 2005. С. 56.

²⁸ Там жа. С. 64-65.

Фелікс Стацкевіч

Галоўная ўправа ТБШ. Злева направа ў першым шэрагу сядзяць Міхась Пяткевіч, Фелікс Стацкевіч, Сяргей Паўловіч, Мітрафан Кепаль, у другім шэрагу — Рыгор Шырма, Піліп Кізевіч і Мікалай Марцінчык

несамавіта, і тады, калі ліквідавалі Грамаду, ліквідавалі адначасна і ТБШ. Тады ТБШ зайшло зусім у тупік, асабліва ў 30-я гады. Не ведаю, бо гэта яшчэ перада мной было (як я паступіў на ўніверсітэт), але нехта з дзеячоў ТБШ, магчыма, нават і Шырма, звярнуўся да Беларускага Студэнцкага Саюза, каб яны ім дапамаглі. Таму ў некага там думка паўстала, што такую залужаную арганізацыю, якая ў розныя часы мела сваімі старшынямі такіх выдатных людзей, як Тарашкевіч, ксёндз Станкевіч, не можна страціць. Зварнуліся да Беларускага Студэнцкага Саюза, і Саюз выслаў групу студэнтаў (гэта Шчорс, Вайтэнка, Аўген Аніска). Гэтыя студэнты ўвайшлі ў галоўную ўправу (значыць прыялі ўдзел у выбарах) і аднавілі ТБШ, надалі яму зноў нацыянальны характар, бо яно ўжо мела такі характар прабальшавіцкай арганізацыі. Абнавілі арганізацыю і выбралі на старшыню вельмі такога саліднага адваката Стацкевіча (стары дзеяч, яшчэ з "нашаніўскіх" часоў, які карыстаўся павагай усіх беларусаў). Заступнікам старшыні быў Тумаш. Часта Вітаўту Тумашу закідалі, што ён нібыта быў з бальшавікамі, што ён быў радыкальна левы чалавек. Гэта няпраўда. Ён ніколі не быў радыкалам. Сакратаром ТБШ, дарэчы, стаў Шырма.

Перамены засведчылі, што ТБШ нібы працягвае старыя традыцыі беларускай культурніцкай арганізацыі, а з другога боку, што нібы не адарвалася ад Грамады; што яно, у параўнанні з Беларускай Інстытутам Гаспадаркі і Культуры (створанага хадэкамі), на чале якога стаяў ксёндз Гадлеўскі, ёсць арганізацыяй такой лясейшай²⁰.

Тым не менш, разам з іншымі Стацкевіча абвінавачваюць у "скамунізаванні" ТБШ і ў 1930 і 1933 гг. арыштоўваюць.

З 1933 г. Стацкевіч з'яўляўся рэдактарам-выдаўцом штомесячніка "Летапіс Таварыства беларускай школы", супраць якога польскія ўлады разгарнулі рэпрэсіі. Усяго выйшла 19 нумароў часопіса, прычым асобныя нумары былі здвоеныя. Часопіс пачаў выходзіць з траўня 1933 года як орган ТБШ. Выдаваўся да верасня 1939 г. (у 1934-1935 гг. часопіс не выходзіў з-за рэпрэсіі польскіх улад). Са снежня 1936 г. часопіс пачаў выходзіць пад назвай "Беларускі летапіс". Друкаваўся ў Вільні ў друкарнях Я. Баеўскага на Татарскай вуліцы, 13, М. Багаткевіча і Б. Тручко на вуліцы Міцкевіча, 22, а таксама ў друкарні Я. Левіна на Нямецкай вуліцы, 22. У склад рэдакцыі, акрамя рэдактара, уваходзілі таксама Сяргей Паўловіч, Максім Танк, Рыгор Шырма і Вітаўт Тумаш. Часопіс актыўна асвятляў культурна-грамадскі і літаратурны рух у Заходняй Беларусі²¹.

У 1939-41 гг. Фелікс Стацкевіч настаўнічаў у Вілейцы і Клецкім раёне. У Другую сусветную вайну працаваў суддзём у Сморгоні. У 1944-49 гг. з'яўляўся супрацоўнікам Беларускага музея ў Вільні. Дырэктар музея Янка Шутовіч пісаў: "Пасля вызвалення Вільні ў ліпені 1944 года для музея пачаўся новы, савецкі перыяд існавання ... Ён быў кароткім, бо трымаў некалькі месяцаў... Пакінулі музей і пе-

раішлі на іншую работу Уладас Дрэма і Янка Бэкіш. На іх месца паступілі Стацкевіч Фелікс, Сяргей Пётра і Фёдару Мікіта"²².

У 1945-49 гг. працаваў у музеі А. С. Пушкіна ў мястэчку Маркучай пад Вільняй. У 1949 г. арыштаваны і зняволены. Пасля вызвалення ў 1950-х гг. жыў у Вільні. Быў актывістам руху эсперантыстаў, склаў "Эсперанта-беларускі слоўнік"²³ (рукапіс у Інстытуце мовазнаўства НАН Беларусі), пераклаў на мову эсперанта кнігу Л. Петражыцкага "Тэорыя права і маральнасць" (публікацыя не выяўлена).

Старэйшы беларускі нацыянальны дзеяч меў цяжкую, адзіночную старасць. 23 красавіка 1962 г. ён напісаў ліст Максіму Танку, у якім прасіў таго дапамагчы атрымаць персанальную пенсію (як вялікая колькасць заходнебеларускіх дзеячоў, не меў ніякай пенсіі): "У тутаішым Сабесе насунулі мне думку прасіць аб прызнанні мне персанальнай пенсіі. З гэтай мэтай звачваюся да Вас з просьбай даць ацэнку, наколькі яна можа быць прыхільнай, аб маёй працы ў часе апошняга польскага панавання ў Заходняй Беларусі на грунце ТБШ. Магчыма, Вы так жа ведаеце, што мне, як адвакату, здаралася бараніць сябраў ТБШ у палітычных справах, часам выздзяючы на правінцыю - у Вялейку, Свіслач і іншыя суды. Мо Вы чулі нешта аб маёй напярэдняй працы ў беларускім культурна-вызвольным руху, пачатай яшчэ ў 1905 годзе, жывых удзельнікаў якой мне цяжка знайсці. Тое, што Вы можаце пасведчыць, прашу пераслаць мне на рукі, каб я мог далучыць гэта да сваёй з'явы ў тутаішых ворганы Соцаховы... Мой адрас: Лит. ССР, Неменчыне, Бірайскі дом інвалідаў"²⁴.

Не дакачаўшыся адказу, 11 чэрвеня таго ж года Фелікс Стацкевіч піша Максіму

Танку другі ліст: "Ад Сяргейвіча я чуў, што Вы сумняваецеся, каб Ваша апінія аб маёй грамадскай працы магла мне намагчы. Тымчасам у Літоўскім Мін. Соцаховы... мне... казалі, што якраз Ваша апінія была бы карыснай для мяне ў гэтай справе. Калі не маеце іншых прычын адмовіць у маёй просьбе - так яшчэ раз прашу Вас здаволіць яе..."²⁵.

Пасля другога звароту, і як бачна, пры пасярэдніцтве вядомага беларускага мастака Пётры Сяргейвіча, Максім Танк задаволіў просьбу ветэрана беларускага руху і выслаў кароткую станоўчую характарыстыку яго працы ва ўмовах Заходняй Беларусі.

Пасля чаго Фелікс Стацкевіч напісаў Максіму Танку: "Паважаны Еўгені Іванавіч! Шчыра дзякую за Вашу спрымку і пісьмо. Незалежна ад выніку дадзенай справы, гэтыя дакументы даюць мне маральнае здаваленне; я ацэнка маёй грамадскай працы з боку выдатнага як Вы прадстаўніка эліты нашай савецкай інтэлігенцыі"²⁶.

Невядома, ці атрымаў Стацкевіч хоць якую пенсію ад Савецкай улады, але жыць у доме інвалідаў яму заставалася яшчэ 5 гадоў.

Тым не менш, беларускі этнограф, педагог і мемуарыст Мар'ян Пецюкевіч у якасці дзейнага адрасу Фелікса Стацкевіча ў 1965 г. падае адрас: Вільнюс, ул. Спорту 24²⁷.

У 1968 г. Мар'ян Пецюкевіч адным з лістоў пісаў: "Фелікса Стацкевіча, якога я меў намер наведаць, на жаль ужо не застаў у жывых. Памёр незадоўга да майго прыезду. Стацкевіч быў для мяне блізім і шанаваным чалавекам, бо быў ён адзін год маім дырэктарам у Радашковіцкай Бел[арускай] Гімназіі. Калі ... санацыяная паліцыя і дэфензіва грамлі Віленскую Бел[арускую] Гімназію, я, каб пазбегнуць эвентуальнага арышту, пераехаў у матуральны клас у Радашковічы. Там мне і давялося блізка пазнаёміцца з Ф. Стацкевічам - добрым і разумным чалавекам і педагогам. ... Заслугі ён мае несумніўныя, нават як дырэктар, які падабраў у Радашковіцкую Бел[арускую] Гімназію адпаведны настаўніцкі персанал, які развіваў камсамольскую дзейнасць сярод навучэнцаў. Наведваў гэту гімназію даволі часта Б. Тарашкевіч, ну і сталым быў апекуном Ал[ександра] Уласаў, які пражываў у Мігаўцы, у 3-х км ад Радашковіч. ... у Варшаве стала пражывае яго родны пляменнік, які да апошніх дзён жыцця дзядзькі быў з ім у кантактах"²⁸.

Фелікс Стацкевіч пакінуў пасля сябе ўспаміны, якія, па-легендзе прыслаў даўняму знаёмцу - Максіму Танку, тады галоўнаму рэдактару "Польмя". Танк, не маючы мажлівасці ўспаміны надрукаваць, здаў іх у архіў.

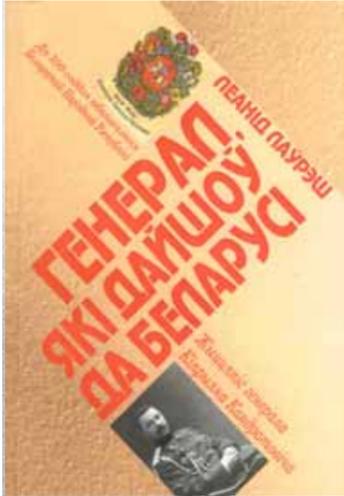
Лідзянін, які аддаў жыццё Беларусі, памёр 21.06.1967 г. і пахаваны на Віленскіх Свята-Еўфрасінеўскіх праваслаўных могілках (Ліпаўскія могілкі) разам з іншымі знакамітымі дзеячамі Заходняй Беларусі.

Прэзентацыі новых кніг у Лідзе

У арт-прасторы GALLERY (Галерэя 11) у Лідзе па Міцкевіча, 31 прайшла прэзентацыя чарговай кнігі даследчыка, краязнаўца і пісьменніка Леаніда Лаўрэша - "Генерал, які дайшоў да Беларусі". Гэта ўжо дзясятая кніга аўтара. У ёй расказваецца пра постаць Кіпрыяна Кандратовіча - генерала расейскай арміі, ураджэнца Лідчыны, які ў лёсавырашальны час заняў прабеларускую пазіцыю і ўвайшоў у склад ураду Беларускай Народнай Рэспублікі. Па словах аўтара, гэтае выданне адмыслова рыхталася да 100-гадовага юбілею абвешчэння БНР.

- Гэта мая вечная

насьць, бо падмацавана дакументамі і добра напісана. Аўтар рупліва прааналізаваў вялікую колькасць крыніц: дакументы, прэсу, успаміны і навуковыя працы. Крок за крокам мы даведваемся пра лёс генерала Кандратовіча, які жыў у складаныя часы ўпадку і скону Расійскай імперыі ды фармавання новай палітычнай карты Усходняй Еўропы.

Генерал Кандратовіч зрабіў свой выбар - далучыўся да беларускага нацыянальнага руху і ўвосень 1917 г. узначаліў Беларускаю Цэнтральную Вайсковую Раду. Ён не ўзяў на сябе рашэнне пра стварэнне

манам Скірмунтам, а на наступны год ён ствараў беларускія вайсковыя фармаванні пры літоўскім урадзе, а потым быў чальцом дэлегацыі БНР на мірнай канферэнцыі ў Парыжы. Нейкі час генерал жыў у Парыжы, дзе - як вынікае з апошніх даследаванняў Леаніда Лаўрэша - нарадзіўся яго пазашлюбны сын Уладзімір, чалавек трагічнага лёсу...

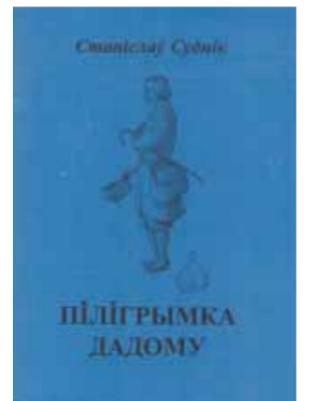
Кніга "Генерал, які дайшоў да Беларусі" пабачыла свет сёлета ў Гародні, але паколькі пад 25 сакавіка было вельмі шмат розных мерапры-

прысвяціў роднай вёсцы Сейлавічы Нясвіжскага раёна. Мастацкі твор напісаны на падставе розных легендаў пра Сейлавічы і на ўспамінах старэйшых людзей вёскі. Першая пісьмовая згадка пра Сейлавічы адносіцца да 1586 года. Вёска перажыла шмат розных акупацый і вызваленняў. Яна багатая на лёсы людзей, гісторыю касцёла, каплічкі, тых падзей, якія там і вакол яе адбываліся. Аўтар "Пілігрымкі дадому" вельмі цікава, змястоўна і прадзіва апісаў усё тое, што звязана з лёсам роднай вёскі на Ня-

родныя мясціны, улюбёны ў сваіх землякоў, у сваю вёску ад легендаў і паданняў, пакінутых у спадчыну, да Бажангарні - могілак на ўскраі. Пілігрымка ў родную вёску Сейлавічы ў Станіслава Судніка атрымалася даволі душэўнай, адкрытай і шчыmlвай. Яна будзе цікава не толькі для яго землякоў, але і для ўсіх беларусаў, хто цікавіцца паэзіяй, гісторыяй і краязнаўствам.

Каб данесці да прысутных на прэзентацыі людзей сутнасць сказу найбольш дадліва, было даручана прачытаць раздзел кніжачкі акцёру Лідскага народнага тэатра Алегу Лазоўскаму. Ён выбраў для чытання раздзел, дзе сярод іншых герояў твора прысутнічае Юзаф Лазоўскі, не сваяк, вядома, а ўсё ж.

Падчас прэзентацыі было згадана, што сёлета спаўняецца 30 гадоў з часу стварэння ў Лідзе першай беларускай арганізацыі новага часу "Рунь". У "Рунь" некалі ўваходзіў і Леанід Лаўрэш, а яшчэ адзін рунёвец, славны лідскі бард Сяргук Чарняк аздобіў

тэма: генерал Кандратовіч. Цяжка неяк з ёй развітацца. Гэтая фігура становіцца ўсё больш зразумелай для мяне асабіста, хоць яшчэ шмат чаго трэба шукаць, каб зразумець да канца, як чалавек такога маштабу: вышэйшая службовая ваенная асоба ў Расей-

скай імперыі, чалавек, узнагароджаны ўсімі ордэнамі Расейскай імперыі, стаў беларусам, сапраўдным беларусам.

Прадстаўленая ў кнізе біяграфія генерала значна шырэйшая за папярэднюю, выданую ў 2007 г. Праца мае высокую навуковую каштоў-

беларускага войска, што не дало яму сімпатыі з боку маладых, энергічных афіцэраў, прывяло да адстаўкі з пасады. Аднак генерал Кандратовіч не збочыў з абранай дарогі. У 1918 г. мы бачым яго ў другім урадзе БНР, створаным Ра-

емстваў, то вырашылі прэзентацыю кнігі не падладжваць пад юбілей, а правесці асобна.

Другая кніга, якую прэзентавалі ў Лідзе вершаваны апавед "Пілігрымка дадому" Станіслава Судніка. Вялікі паэтычны твор беларускі пісьменнік, журналіст і выдавец

свіжчыне. І ўсё гэта напісана ў вершаванай форме, дзе скразною лініяй праходзяць легенды і паданні пра вёску і пра тыя факты з біяграфіі людзей і рэлігійных святых, якія там былі і ёсць. Сказ пра Сейлавічы аздоблены любоўю да Бога, да ўсяго святога, што аберагае і аберагала вёску. Адчуваецца, што аўтар шчыра ўлюбёны ў

імпрэзу песнямі патрыятычнай тэматыкі.

Такім чынам новая арт-прастора Ліды Gallery атрымала 23 жніўня сваё літаратурнае хрышчэнне, і па ўсім відаць, літаратурны імпрэзы будуць тут яшчэ не раз.

**Андрус Панямонаў,
Барыс Баль,**

Беларускае Радыё Рацыя.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрась Бабіч, Юля Бажок, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік, Павел Сяцко, Людвіка Таўгень, Алес Трусаў, Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзенай інфармацыі. Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні. 231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.
Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".
Газета падпісана да друку 27.08.2018 г. у 17.00. Замова № 2299.
Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1500 асобнікаў.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес. - 2,03 руб., 3 мес. - 6,09 руб.
Кошт у розніцу: па дамоўленасці.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб рэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даліна.

Адрас для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by